

حسین رحیمی، فعال فرهنگی و نویسنده کتاب «لذت مطالعه»:

«تقلید و تشویق دو کلید طلایی»

برای علاقه‌مند کردن کودکان به کتابخوانی است

حسین رحیمی، نویسنده کتاب «لذت مطالعه»: چگونه کودک خود را کتابخوان کنیم؟، مدیر خانه فرهنگ رشد و فعال فرهنگی است که سال‌ها نیز در کتابخانه‌های عمومی شهر تهران فعالیت داشته است.

وی در رابطه با نقش خانواده‌ها در کتابخوان کردن نسل‌های جدید می‌گوید: خانواده، اولین نهادی است که هر فرد در آن عضویت دارد. ما خوب می‌دانیم که کتابخوانی امری فطری یا وراثتی نیست که به صورت ارثی از فردی به فرد دیگر منتقل شود، بلکه یک عادت یا موضوعی اکتسابی است که باید از دوره کودکی و خردسالی در یک فرد نهادینه شود. کودکان در مراحل اولیه زندگی هر چیزی را بر مبنای تقلید از والدین فرامی‌گیرند، بنابراین در خانه‌ای که کتاب وجود دارد و پدر و مادر خود را ملزم به مطالعه کتاب در خانه می‌دانند، به طور معمول فرزندان کتابخوان تربیت می‌شوند. قدم اول در علاقه‌مند کردن کودکان به مطالعه در دوره خردسالی و زمانی که کودک با کتاب به عنوان یکی از اسباب‌بازی‌های خود ارتباط برقرار می‌کند، برداشته می‌شود.

به اعتقاد رحیمی برای علاقه‌مند کردن کودکان و نوجوانان به مطالعه ماندگار هر موضوع دیگری، نیازمند استفاده از مجموعه‌ای از فنون و شیوه‌های کاربردی و اثر بخش برای تشویق و ایجاد انگیزه در آنها هستیم تا موجب نهادینه شدن انس با کتاب و کتابخوانی شود.

■ کلیدهای طلایی جذب کودکان به کتابخوانی

مدیر خانه فرهنگ رشد توضیح می‌دهد: بنده بر اساس سال‌ها فعالیت در کتابخانه‌های عمومی کتابی را با عنوان «لذت مطالعه» چگونه کودک خود را کتابخوان کنیم؟ تدوین و تألیف کرده‌ام که در این کتاب مجموعه‌ای از شیوه‌های کاربردی و آسان برای علاقه‌مند کردن کودکان به مطالعه ارائه شده است. هدف این کتاب کمک به والدینی است که علاقه دارند فرزندان کتابخوان تربیت کنند. مطالعه این اثر می‌تواند راهگشا و پاسخگوی بسیاری سوالات و دغدغه‌های پدران و مادران دلسوز به موضوع کتابخوانی باشد. به طور خلاصه خانواده با استفاده از دو کلید طلایی فرزندان خود را در این مسیر هدایت می‌کند: ابزار اول تقلید کودکان از والدین و ابزار دوم تشویق کودکان به مطالعه است.

■ چند کتاب خواندنی، چند کتاب خورده‌ایم؟

این فعال فرهنگی کیفیت مطالعه را مقدم بر کمیت می‌داند و در توضیح بیشتر بیان می‌کند: شاید اشتباهی که بسیاری از ما در موضوع کتابخوانی و شیوه مطالعه انجام می‌دهیم، این است که به کمیت و تعداد کتاب‌های مطالعه شده بیش از کیفیت منابع مطالعاتی و کیفیت چگونگی مطالعه کتاب اهمیت می‌دهیم. باید در نظر داشت که در محیط کیفیت یا کمیت در مطالعه هرگز بی‌هدف در طول فرآیند کمیت در مطالعه نباشیم. اصلاً مهم نیست که چند کتاب خوانده‌ایم بلکه مهم آن است چند کتاب خورده‌ایم؟ شاید تعجب کنید که بنده از لفظ خوردن کتاب یاد می‌کنم؟ یا اساساً خوردن کتاب به چه معناست؟ هر انسانی در طول زندگی خود کم و بیش آثاری از نویسندگان مختلف مطالعه می‌کند، ولی نکته مهم، توجه به این موضوع است که چه تعداد از این آثار مطالعه شده در روح، روان، افکار و ذهن این فرد نهادینه شده و در نهایت موجب تغییر رفتار و افکار او شده است. به اصطلاح بنده طرف کتاب را خوانده بلکه خورده‌ایم یعنی این

کتاب تمام وجود او را در بر گرفته و سالیان سال و شاید تا پایان عمر بر فکر، ذهن، اعمال و رفتار او اثر گذاشته است.

■ چه کتابی بخوانیم یا نخوانیم؟

از رحیمی می‌پرسیم چه کتابی باید بخوانیم و چه کتابی نباید بخوانیم. وی در این باره به «جوان» می‌گوید: برای اینکه کتابی را برای مطالعه انتخاب کنیم، باید به برخی سوالات پاسخ دهیم تا مسیر درستی برای انتخاب کتاب مشخص کنیم. سؤال اول: به چه موضوعاتی علاقه‌مندیم؟ بهتر است برای مطالعه، کتاب‌ها را از میان موضوعات مورد علاقه خود انتخاب کنیم تا از مطالعه آن لذت ببریم. سؤال دوم: هدف خود را از مطالعه مشخص کنیم. به طور مثال اگر برای اوقات فراغت خود به دنبال کتاب هستیم، بهترین نوع آن کتاب‌های رمان و داستان است یا اگر دوست داریم در مورد سفر به شهری اطلاعات کسب کنیم، کتابی با موضوع معرفی جغرافیایی، تاریخی و فرهنگی آن شهر بخوانیم. سؤال سوم: آیا سیر مطالعاتی کتاب‌های منتشر شده در یک موضوع واحد را می‌دانیم؟ باید بدانیم که هر مؤلف کتاب خود را برای مخاطب با هدف خاصی می‌نویسد. به طور مثال یک کتاب برای استفاده پژوهشگران تألیف شده و کتاب دیگر مباحث مقدماتی یک موضوع را برای مبتدیان

بیان کرده است، بنابراین در انتخاب کتاب‌ها در یک موضوع واحد، باید به سیر مطالعاتی کتاب‌ها دقت و مطالعه کتاب‌ها را از سطح مقدماتی تا پیشرفته با رعایت سیر مطالعاتی آغاز کرد. سؤال چهارم: آیا برای انتخاب کتاب‌ها با متخصصان موضوعی و کتابداران مشورت کرده‌ایم؟ بهترین کار پیش از انتخاب کتاب برای مطالعه، مشاوره با متخصصان کتاب

کودکان در مراحل اولیه زندگی هر چیزی را بر مبنای تقلید از والدین فرا می‌گیرند، بنابراین در خانه‌ای که کتاب وجود دارد و پدر و مادر خود را ملزم به مطالعه کتاب در خانه می‌دانند، به طور معمول فرزندان کتابخوان تربیت می‌شوند

کلر ژوبرت، نویسنده و تصویرگر فرانسوی ساکن ایران:

کتاب‌های حاوی خشونت و نصیحت را برای بچه‌ها نخوانید

این دلیل است که کتاب‌های مناسب سن‌شان با محتوای دلنشین به دست‌شان نرسیده است. **چه کتاب‌هایی مناسب کودکان است؟** به صورت کلی اولین خصوصیت یک کتاب مناسب داشتن موضوع و مضمون متناسب با نیازها، علاقه‌مندی‌ها، تجربیات و سطح فهم کودک است، در ضمن باید از لحاظ هنری قوی باشد، چه در متن داستان چه در تصاویر. **از خواندن چه کتاب‌هایی برای کودکان باید اجتناب کرد؟** کتاب‌های حاوی نصیحت مستقیم، خشونت و بدآموزی

و کتابخوانی و استفاده از تجربیات آنان است. اهمیت این موضوع، مخصوصاً در شروع کار آنجاست که یک انتخاب غلط در عنوان کتاب، می‌تواند روند مطالعه را متوقف کند، بنابراین به این موضوع باید توجه ویژه‌ای کرد.

■ فواید کتاب خواندن

رحیمی درباره نقش کتاب در زندگی افراد توضیح می‌دهد: خواندن کتاب موهبتی با ارزش و لذتی وصف‌ناپذیر برای هر انسانی است. کتابخوانی فایده‌های بسیاری دارد که یکی از آنها پرکردن اوقات فراغت به صورت سالم است. به اعتقاد وی، نقش کتاب در زندگی هر انسان را می‌توان در ابعاد مختلفی جست‌وجو کرد که بخشی از آنها عبارتند از: - کسب دانش و آموختن مطالب پر فایده و مفید در موضوعات مختلف. - سلامت مغز و فعال نگه داشتن آن و در واقع جلوگیری از زوال عقل و الزامی‌ترین کارگر دهای مطالعه است. - جهان امروز جهانی پر از استرس است. کاهش استرس و کسب آرامش از تأثیرات انکارناپذیر مطالعه محسوب می‌شود.

- هر چه بیشتر از مغز استفاده کنیم، حافظه بیشتر و بهتر تقویت می‌شود. مطالعه می‌تواند در این بخش کمک مهمی به ما کند.

- افراد اهل مطالعه، دایره واژگان بیشتری دارند و در ارتباطات کلامی به راحتی می‌توانند از این دایره واژگان استفاده کنند.

- استفاده از تجارب دیگران، مخصوصاً زمانی که ما کتاب‌های انگیزه‌بخش می‌خوانیم، در افزایش انگیزه ما بسیار مؤثر است.

- کتاب می‌تواند به عنوان یک همراه همیشه با ما باشد. کتاب را می‌توان در جیب یا کیف گذاشت و با خود به همه جا برد. می‌توان آن را همه جا، در سفر، در هواپیما، در رختخواب پیش از خواب، در زیر سایه‌ای حین استراحت و حتی در تعطیلات مطالعه کرد.

■ پیشنهاداتی درباره کتاب و کتابخوانی

مؤلف کتاب «لذت مطالعه...» پیشنهاداتی نیز در حوزه کتاب و کتابخوانی ارائه کرد که در ادامه می‌خوانید: - تغییر رویکرد آموزشی مدارس به سمت تشویق دانش‌آموزان به مطالعه کتاب‌های غیردرسی. - تقویت کتابخانه‌های مدارس و الزام دانش‌آموزان برای استفاده از منابع مطالعاتی کتابخانه‌ها. - توجه جدی به وضعیت کتابخانه‌های عمومی و تقویت منابع مطالعاتی آنها.

- الزام به ایجاد و راه‌اندازی یک کتابخانه عمومی در هر محله شهر.

- تشویق کودکان و نوجوانان کتابخوان. - حمایت از گروه‌ها و نهادهای غیردولتی فعال در امر کتابخوانی.

- برگزاری جشن‌ها و ویژه برنامه‌های شاد و متنوع در مناسبت‌های مربوط به موضوع کتاب و کتابخوانی. - معرفی الگوهای موفق نویسندگان و نویسندگان فاخر کشور برای الگوسازی گروه‌های کتابخوانی کودکان. - نوجوان

حامد طراحی تبریزی

مدیر پیشین امور کتابخانه‌های سازمان فرهنگی-هنری:

اشتقاق ذاتی کودکان به قصه

بهترین عامل تربیت نسل کتابخوان است

حامد طراحی تبریزی، فعال فرهنگی و مدیر پیشین امور کتابخانه‌های سازمان فرهنگی-هنری معتقد است کتابخوانی از خانواده آغاز می‌شود و کودکان ذاتاً علاقه‌مند به قصه هستند که بهترین انگیزه برای کتابخوان کردن آنان است.

وی در گفت‌وگو با «جوان» می‌گوید: کودکان مشتاق قصه‌گویی و کتاب خواندن هستند و قبل از ورود به سیستم آموزشی انس و الفت خوبی با کتاب دارند اما از آنجا که در فرآیند مدرسه با کتاب‌هایی سر و کار دارند که دوست‌ناداشتنی محسوب می‌شود، در نتیجه تمایل به کتاب را از دست می‌دهند.

به گفته این فعال حوزه کتاب، فرآیند درس خواندن و استرس داشتن باعث می‌شود بچه‌ها علاقه‌ای به کتابخوانی نداشته باشند و با ذهنیت منفی نیز علاقه به کتاب ممکن نیست. مدیر پیشین امور کتابخانه‌های سازمان فرهنگی-هنری شهرداری تهران بیان می‌کند: ما از نظر تعداد نشر و کتاب و در دسترس بودن مسئله‌ای نداریم، اما افراد در فرآیند معمولی کتابخوان نمی‌شوند و نیازمند برنامه‌ریزی در این زمینه هستند.

به اعتقاد وی، وقتی فرآیند درست نباشد افراد در خط مستقیم علاقه به کتاب قرار نمی‌گیرند. او با تأکید بر اینکه مبنای تصمیم‌گیری افراد نیازهای بشر است، می‌گوید: برای کتاب خواندن یا سایر موضوعات فرهنگی با اهمیت باید به نوع نیاز افراد توجه کنیم. ممکن است با محتوای ارائه‌شده بتوانیم فضای جذاب ایجاد کنیم که به کتاب علاقه پیدا کنند. وی پیشنهادهایی هم در این زمینه ارائه می‌کند و اظهار می‌دارد: ایجاد فضای فرهنگی متناسب و برنامه‌های جذاب مثل جمع‌خوانی در کتابخانه و مدرسه یا معرفی کتاب از سوی کودکان و نوجوانان، ساخت پادکست و بازخوانی بخش‌هایی از کتاب مخاطب را جذب خواهد کرد.

طراحی تبریزی ادامه داد: برای کتابخوان شدن افراد فرآیندهایی باید طی شود اما نمی‌توان انکار کرد بستر تربیت در خانواده است و اگر خانواده‌ها با روش‌های جذاب و انس کتاب آشنا باشند، وارد فضای خوبی خواهند شد.

او به یکی از کارکردهای کتابخانه در سایر کشورها اشاره می‌کند و می‌گوید: کتابخانه‌های دنیا حل‌المسائل ذهنیت افراد هستند، به طور مثال اگر کسی ابهامی در هر زمینه‌ای حتی فرآیند طبخ غذا داشته باشد، با مراجعه به چنین فضایی می‌تواند دغدغه ذهنی خود را حل کند چراکه تسهیلگران حاضر در کتابخانه صرفاً کتابداری انجام نمی‌دهند و افراد را به سمت راه‌حلی یابی دغدغه‌ها سوق می‌دهند.

وی می‌افزاید: در سیستم آموزشی حتماً باید راه‌حلی یابی کرد و برای رسیدن به این فرآیند نیازمند دانش، ایجاد گرایش یا نگارش و در نهایت رفتار هستیم. به این معنی که برای ورود به فضای کتاب خواندن و علاقه‌مندی باید این دانش را توضیح داد، بعد از آن گرایش آن را ایجاد کرد تا این رفتار به مرور نهادینه شود. طراحی تبریزی نقش آموزش‌وپرورش را در این فرآیند مهم می‌داند و بیان می‌کند: آموزش‌وپرورش می‌تواند برنامه‌ریزی برای خانواده‌ها به خصوص مادران داشته باشد.

وی درباره ایده‌های کتابخوانی نیز می‌گوید: طرحی در سازمان فرهنگی-هنری اجرا شد که کودکان و نوجوانان بعد از عید نوروز ماه‌های عید را داخل حوض می‌انداختند و کتاب هدیه می‌گرفتند؛ برنامه‌ای که حال بچه‌ها را خوب می‌کرد چراکه هم مهربانی با محیط زیست و هم دریافت کتاب بود. وی به دیگر برنامه‌های ترویجی حوزه کتاب اشاره می‌کند و می‌گوید: معرفی کتاب با کمک بچه‌ها و روایتگری با ساخت کلیپ بسیار مورد استقبال قرار گرفت که بعد از آن تعدادی از افراد برای کمک در ساخت پادکست به نهادهای متولی معرفی شدند.

کتابخوانی دیجیتال موضوع دیگری بود که این فعال فرهنگی به آن اشاره کرد و گفت: این طرح با دعوت افراد به کتابخانه پیش می‌رفت و دعوت‌کننده‌های بیشتر، به تناسب امتیاز بیشتری می‌گرفتند که ۱۱ هزار نفر در سال‌های قبل شرکت کردند.

به اعتقاد وی، هر طرحی که کودک و نوجوان را درگیر کند تا خود را متولی انتشار کتاب بداند، بسیار خوب است اما ابزار آن در دوره‌های مختلف متفاوت است. طراحی تبریزی ضمن انتقاد از اینکه در حوزه کتاب به صورت اداری پیش می‌رویم، توضیح داد: متولی کتاب و کتابخوانی باید خود بچه‌ها باشند و با فضاهای مختلف فرآیند کتابخوانی را پیش ببرند، به این معنی که نقش تصدی‌گری را از دست‌گاه‌های فرهنگی بگیریم تا صرفاً تسهیلگر باشند مثل اینکه کتابخانه را یک روز به بچه‌ها بسپاریم.

کودکان مشتاق قصه‌گویی و کتابخواندن هستند و قبل از ورود به سیستم آموزشی انس و الفت خوبی با کتاب دارند اما از آنجا که در فرآیند مدرسه با کتاب‌هایی سر و کار دارند که دوست‌ناداشتنی محسوب می‌شود، در نتیجه تمایل به کتاب را از دست می‌دهند